

http://www.turansam.com

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Arařtırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2020; Ay: Eylül; Cilt: 12/NAZ, Sayı: 47

TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2020; Month: September; Volume: 12/SUMMER, Issue: 47

DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

(32)

Prof. Dr. řeniz ANBARLI BOZATAY¹⁵¹; Özge SAVACI¹⁵²; Burak YAVAřAN¹⁵³
SİYASAL İKTİDARIN DOĞASINA ETİENNE DE LA BOÉTİE’NİN “GÖNÜLLÜ KULLUK
ÜZERİNE SÖYLEV”İ AÇISINDAN BAKMAK
LOOKING AT NATURE OF POLITICAL POWER FROM ETİENNE DE LA BOÉTİE’S “THE
DISCOURSE OF VOLUNTARY SERVITUDE”

ÖZ

Siyasal iktidarın doğası ve onun meşruluğu, geçmişten günümüze tartışılan bir konu olmuştur. Çalışmada söz konusu tartışma alanına, La Boétie’nin Söylevi üzerinden yapılacak olan bir değerlendirme ile katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda siyasal kulluğa dönüşen süreçte, yalnızca siyasal iktidarın doğası değil, insan doğasının da incelenmesi gereğinden hareket edilmiştir.

Düşünürün, siyasal iktidarın kaynağına ve süregeliş biçimine getirdiği itiraz ve özgürlüğü tatmayan bir insan nezdinde itaatin gönüllü kulluğa dayalı bir itaate nasıl dönüştüğü, çalışmanın ilgi odağını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gönüllü Kulluk, La Boétie, siyasal iktidar, rıza, itaat.

JEL Kodları: J31, K19.

ABSTRACT

The nature of political power and its legitimacy has been a subject of debate from past to present. It is aimed to contribute to the aforementioned discussion area with an evaluation to be made through La Boétie's Speech. In this context, in the process that turned into political servitude, it was taken from the necessity to examine not only the nature of political power but also human nature. The object of the thinker to the source of political power and the way it continues and how obedience turns into obedience based on voluntary servitude before a person who does not experience freedom is the focus of the study.

Keywords: Voluntary Servitude, La Boétie, political power, consent, obedience.

JEL Codes: J31, K19.

¹⁵¹ Prof. Dr. şeniz ANBARLI BOZATAY Balıkesir Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sanbarli10@gmail.com

¹⁵² Özge SAVACI Balıkesir Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, ozgesavaci@gmail.com

¹⁵³ Burak YAVAřAN Balıkesir Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, yavasburak@hotmail.com

GİRİŞ

Siyaset Biliminin önemli kavramlarından olan iktidar ve meşruiyet arasında ayrılmaz bir ilişki bulunmaktadır. İktidarların itaat edilen bir otoriteye dönüşmesine “meşruluk” imkân sağlamaktadır. İktidar, meşruiyet ve otorite kavramları arasındaki ilişkinin niteliği, toplumların sahip oldukları ideolojik tercihlere göre farklı biçimler alabilmektedir. İktidarın meşruluğu konusundaki görüş birliği, meşruluğun bir tür rasyonelleştirme aracı olduğu noktasındadır. Meşruluk kaynakları, din, gelenek, yasa vb. mevcut sistemi yeniden ve istenilen biçimde üretmeye yardımcı olmaktadır. Bu sürekli üretmenin, beraberinde itaati de ürettiği söylenebilir.

Çalışmada, siyasal iktidarın doğasına, Etienne De La Boétie'nin (1530-1563) “Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev” adlı eseri üzerinden bakılmakta ve tartışma, yönetilenlerin iktidara itaatinin temelinde bir tür arzulanın yattığı noktasında ilerlemektedir. Siyasal iktidara karşı bu tür bir arzulanın temelinde, insan doğasına dair özelliklerin yattığı muhakkaktır. Düşünürce göre aslında insanın iktidarı meşrulaştırırken yararlandığı argümanlar, onu siyasal kulluğa götürmektedir. Dolayısıyla çalışmada, itaati mutlaklaştıran süreçler ve bu süreçlerin meşruluğa uzanan seyri, iktidarın doğasına ilişkin görüşlerle birleşerek değerlendirilmektedir.

1. ETİNNE DE LA BOÉTIE'DE GÖNÜLLÜ KULLUK KAVRAMI

İnsanlık tarihi boyunca, siyasal iktidar mefhumu ve siyasal iktidarın meşruluğunun kaynağı sorgulanmıştır. Siyasal düşünceler tarihi incelendiğinde, siyasal iktidar ve siyasal iktidarın kaynağını açıklamaya çalışan birçok görüşle karşılaşmaktayız. Bu düşüncelerden biri de La Boétie'nin “gönüllü kulluk” kavramıdır. La Boétie'nin siyasal iktidarı ve siyasal iktidarın meşruluğunu açıklamaya yönelik kullandığı bu kavram; yönetilenlerin “boyun eğme”, “rıza gösterme” ve hatta daha da ileriye giderek bunu “arzulanlarından” kaynaklanmaktadır (Kutluay, 2019: 11- 12).

Söylev’de savunulan düşünceye göre insan; aile içi iktidar ilişkilerinde doğal halinde olmalıdır. Çünkü aile içi iktidar güvenilirdir. Hatta insan, doğasının bir gerekliliği olarak aile ilişkilerini oluşturmaktadır. (Boétie, 2011: 26-27) Dolayısıyla La Boétie Söylev’de siyasal iktidarın kaynağına ilişkin eleştirilerde bulunmakta ve her tür iktidara karşı çıkmadığı sonucuna varılmaktadır.

La Boétie’ye göre insan, doğası gereği siyasal bir varlık değildir. İnsanın siyasallaşması bir kaza sonucunda gerçekleşmiştir. İnsanın siyasallaşması sürecinde Söylev’de anlatılan örnek olaylardan hareketle, herhangi bir kaza sonucu siyasallaşan insan, itaat etme eğilimine geçmektedir. Herhangi bir yolla yönetimi ele geçiren kişi, halk üzerinde gönüllü kulluğun ilk zincirini oluşturmaya başlamış olarak kabul edilmektedir. Gönüllü kulluk zincirinin ilk halkası olan birinci kuşak; doğasına aykırı olan itaat etme eğiliminde bulunduğu için ikinci kuşak, özgürlüğü hiç tanımayan bir halde yetişir. Dolayısıyla özgürlüğü hiç tatmayan, doğal durumundan habersiz bir nesil, itaat etmekten daha ziyade gönüllü kulluk etme eğilimi halinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kuşak, iktidarı sevip benimser ve böylelikle iktidarın hegemonyası zora değil rızaya dayanır (Çelen, 2018:168). Burada önemli olan bir başka nokta ise bu gönüllü kulluğun devam etmesidir. Bu devamlılık, doğduğu andan itibaren eğitim ve alışkanlıklar aracılığı ile sağlanmaktadır. Gönüllü kulluğun devamı din, gelenek, yasalar, lidere duyulan hayranlık vb. gibi birçok araçla sağlanmaktadır. (Boétie, 2011:101-105). Bu araçların iktidarın meşruluğunu sağlama ve sürdürme noktasında işlevsellik üstlenen araçlar olduğu açıktır.

La Boétie herhangi bir siyasal iktidarın iyi olduğu fikrini savunmamaktadır. Çünkü ona göre yönetimi ele geçiren kişi tiranlaşacaktır. İster askeri güçle, ister aileden gelen vekaletle, isterse de seçimle olsun yöneticinin tiranlaşması kaçınılmaz bir sondur (Ağaoğulları, 1983:256-257). La Boétie Söylev’de iktidarın ortaya çıkış sürecinden ziyade, iktidarın devamlılığı ve yönetilenler ile ilgili açıklamalar getirmeye çalışmıştır. Halkın; yönetenler karşısındaki özgürlüğü için savaşmasının bile gerekmediğini, sadece özgürlüklerini istemelerinin dahi yeterli olduğunu fikrini savunmaktadır. Söylevdeki eleştirinin argümanları arasında, halkın özgürlüğünü istemiyor olması ve tirana direnmiyor oluşu gösterilmektedir (Yeniçeri, 2011:86-87).

Boétie, özgür bir doğaya sahip insanın nasıl olup da tiranlaşan bir iktidara boyun eğdiğini açıklarken eserinin adını taşıyan şu anahtar kavramdan hareket eder; Gönüllü kulluk. Çünkü insanlar ancak gönüllü

biçimde iktidara itaat ettiklerinde o iktidar hüküm sürebilecektir. Rothbard, insanların sınırlanması gerekli bir tirana karşı neden genel bir rıza gösterdiklerini ve bu suretle neden kendi sefalet ve tahribatlarını desteklediklerini sorarken, Boétie'nin bu noktada siyasal teorinin merkezi bir problemini esas aldığına ve teoriyi etkilediğine değinir. Boétie, sivil itaatsizliğin gizemine dikkat çekmiş ve dünyadaki insanların sürekli biçimde kendi köleliklerine rıza göstermelerini sorgulamıştır. Bu sorgulama, tüm zamanlarda ve tüm mekânlarda, toplumun küçük bir azınlığı olan yönetime neden itaat ettiği noktasında bir sorgulamadır (Rothbard, 1989:3) Boétie'nin insanların gönüllü kulluğunu açıklamaya yönelik argümanlarına bakıldığında öncelikli bunu, insanların serf olarak doğmalarına ve bu şekilde eğitilmelerine bağladığı göze çarpar. Düşünürü göre özgürlüğün kaybedilmesi, yürekliliği de o anda yok edecektir (Boétie, 1995:46).

Boétie'nin, yürekliliğini kaybeden insanların durumunu betimleyen açıklamaları, otoriter rejimlerde tepkisizleşen halk yığınlarının suskunluğunu hatırlatmaktadır. Ancak La Boétie'nin düşüncesi izlenirse, bu tür bir boyun eğmenin salt iktidarın zoruyla gerçekleşmediği görülecektir. Bu tür bir katlanma Ona göre kitlenin gönüllü biçimde tiranı desteklemesiyle başlamakta ve tiran da şiddetini, boyun eğme derecesi oranında artırabilmektedir (Anbarlı, 2006:34). Boétie'nin belirtilen görüşleri itibarıyla kötümser bir düşünür olduğu söylenebilir. Kulluk psikolojisinden kurtulmanın yolunun bu psikolojiyi yeniden ve yeniden üreten devleti ortadan kaldırmak olduğunu açıkça ifade etmeyen yazar, ayrıntılarıyla bu kulluğun nedenleri üzerinde durmayı tercih etmiştir. Boétie'e göre gönüllü kulluğun devlet tarafından yaratılması sonucunda bir hegemonya kurulmaktadır ve hegemonyanın işlevi, Gramsci'nin kullandığı hegemonya ile aynıdır (Bobbio, 1988:115).

2.SİYASAL KULLUĞUN KABULÜ ve YÖNETENLER

La Boétie Söylev'de, istenmeyen fakat gerçek olan bir durumdan bahseder. Halkın içinden çıkan “küçük bir azınlık”, tirana destek olur ve tüm ülkeyi kulluk altında tutar. Bu küçük azınlık tiranın gözüne girmiş, tirana yaklaşmış ve şeflerini toplum için kötü olması gerektiği konusunda etkilemiştir. Bu küçük azınlığın çıkar sağladığı ama yine halkın içinden olan daha kalabalık bir grup vardır. Bu şekilde devam eden ve sayıları binleri aşan daha kalabalık alt gruplar oluşur. Bu gruplara daha fazla kötülük yapmaları için eyalet ya da maliye işlerinin yönetimini verirler (Boétie, 2011:52).

Ortaya çıkan piramit şeklindeki yönetim ağı ile üst tabakalarda yer alanlar kendilerinden aşağıda bulunanları kontrol altında tutabilmek amacıyla gönüllü kulluk etmeyi sürdürürler. Böylelikle her kademedeki küçük tiranlar grubunun meydana gelmesiyle kurulan düzen sahiplenilirken, hükmetme ilişkilerinin yeniden üretilmesi sağlanır (Çelen, 2018:172). La Boétie, halkı kulluklaştırmak ve tiranın işlerini yapmak için tirana yaklaşan bu kişilerin, kötü davrandıkları köylü ve esnaftan daha özgür olmadıklarını ifade etmektedir. Çünkü köylü ve esnaf sadece kendilerine söylenenleri yerine getirirken küçük tiranların ise tirana itaat etmenin yanı sıra tiranı hoşnut etmek, onun işlerini yapmak hatta adeta onun gibi düşünmek zorunda olduğundan özgür olamayacakları fikrini savunur. (Ağaoğulları, 1983: 270)

Etienne La Boétie'nin Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev'i, Lourau'ya göre “kurumlaşmış ve içselleştirilmiş tahakküm ilişkilerine karşı şiddetli protesto”, Ağaoğulları'na göre de siyasal arenada çarpışan taraflardan birini desteklemek adına değil, siyasetin özünü açıklamak adına yazılan bir eserdir. Merkezinde, insanların itaat etmekle kalmayıp boyun eğmelerinin de istendiği bir düşüncenin yer aldığı eserde Boétie'nin amacı, tüm siyasal rejimlerin kötü olduğunu vurgulamak olsa da bu düşüncesi her tür otoriteyi yadsımaya varmaz. Aile içinde büyüklere itaati akla uygun görünürken, toplumun kaderini belirleyen iktidardan olumsuz biçimde söz eder. Ona göre haklı gösterilebilecek hiçbir rejim olmadığı gibi, iktidarın seçim, katılım ya da başka yollarla kazanılmış olmasının da bir önemi yoktur (Ağaoğulları, 1995:55).

Tüm bunlar ele alındığında La Boétie'nin, “kendi kendini kulluklaştıran halk” söylemi anlam kazanmaktadır. La Boétie, kulluk etmeyi kabul etmiş bir halkı, özgürlük alanına müdahalede bulunanlara karşı itiraz etmemekle, yapılan müdahaleyi onaylamakla ve hatta daha da ileriye giderek bunu arzulamak ile suçlamaktadır. (Yıldız, 2019:6) Bu noktadan hareketle; uzun yıllar boyunca farklı militarist grupların düşüncelerini ve eylemlerini meşrulaştırma aracı olarak kullanılan Söylev'deki eleştirinin asıl muhatabının halkın kendisi olduğunu söyleyebiliriz. La Boétie'ye göre, siyasal iktidarın kaynağı da halktır. Bu nedenle La

Boétie'nin kaleme aldığı ve süreç içerisinde revize ettiği düşünülen bu eser, bir başkaldırı metni olarak yorumlanmıştır. Ancak Söylev'den hareketle; La Boétie'nin siyasal iktidara karşı bir kitle hareketi başlatma niyetinde olmadığı da açıktır (Boétie, 2011: 65-67)

La Boétie, siyasal iktidarın varlığını devam ettirebilmesi için, halka hükmetme arzusunun ziyade halk nezdinde gönüllü kulluk olgusunun yerleşmesinin gerekliliğinden bahsederken siyasal açıdan meşruluğun önemini vurgulamaktadır (Ağaoğulları, 1985:185). Halk, egemen güce temsilci olması için yetki verirken eylemin süreklilik arz etmesini sağlar ve devlet bu şekilde varlığını devam ettirir (Ağaoğulları, Akal, & Köker, 1994:223). La Boétie Söylev'de, iktidarın gücünü tanımlarken, "Bir" in iktidarının ötesinde devlet gücünün ön planda olduğuna dikkat çekmektedir. La Boétie'ye göre asıl sorun, halkların gönüllü bir şekilde kulluk etmeyi ve boyun eğmeyi neden sevdikleridir. (Mairet, 2000, s. 228)

SONUÇ

Etienne La Boétie “Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev” adlı eserinde, insanların siyasal iktidara itaatinin, gönüllü kulluğa varan biçimlerini açıklarken, yönetilenlerin siyasal iktidar karşısındaki kulluklaşma sürecinde iktidarın doğasından söz etmektedir. Bu söz ediş, bir olumlama değildir. Kaldı ki iktidarın haklılığını gösteren hiçbir rejimin olmadığı yönündeki görüşleri bu düşüncesini destekler niteliktedir.

Boétie'nin eseri incelendiğinde, iktidarın doğası noktasında ulaşılan sonuç, iktidara karşı bir kitle hareketi başlatmak değildir. Dolayısıyla, düşünür itaatsizlik çağrısı da yapmamaktadır. Boétie'ye göre iktidarın hükmetme arzusunun devamını sağlayan ana motivasyon ya da ana kaynak, siyasal meşruluktur. Egemen gücün meşruluğu konusunda halkta oluşan bilinç ve kanaat, eserin en çarpıcı vurgusu olmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Ağaoğulları, M. A. (1983). Etienne De La Boétie İle Yapıtı "Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev" in Kısa Bir Tanıtılması. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 38(1), s. 246-275.
2. Ağaoğulları, M. A. (1985). La Boétie ve Siyasal Kulluk. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 40(1), s. 173-214.
3. Ağaoğulları, M. A., Akal, C. B., & Köker, L. (1994). *Kral Devlet ya da Ölümlü Tanrı*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları: 88.
4. Ağaoğulları, M.A. (1995). “La Boétie ve Siyasal Kulluk”, Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev, İmge Yay.,2.b., Ankara, 1995.
5. Anbarlı, Ş. (2006). Baskıya Karşı Direnme Hakkı ve Sivil İtaatsizlik: Türkiye Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
6. Bobbio, N.(1988). “Gramsci ve Sivil Toplum Kavramı”, (Çev. Mehmet Küçük), Sivil Toplum ve Devlet, Der. John Keane, Ayrıntı Yay., İstanbul.
7. Çelen, G. (2018). Étienne De La Boétie Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*(Özel Sayı), s. 155-179.
8. De La Boétie, É. (2011). *Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev*. (M. A. Ağaoğulları, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
9. Kutluay, F. (2019). Siyasal Otorite Kavramının Tarihsel Seyri. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-29.
10. Mairet, G. (2000). Padova'lı Marsilius'dan Louis XIV'e Laik Devletin Doğuşu. C. B. Akal (Dü.) içinde, *Devlet Kuramı* (s. 1-556). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
11. Murray N. Rothbard, “Four Strategies for Libertarian Change”, *Tactical Notes* No.6, ss.1-14, s.3, www.libertarian .co.uk
12. Yeniçeri, Ö. (2011). Konformizm, Yozlaşma ve İtaatsizlik. *Sosyoloji Konferansları*, 69-90.
13. Yıldız, M. E. (2019). Yasalarda Psikolojik Unsur Yaratılması ve Afiş Örnekleme. *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 1(1), s. 43-64.

Reproduced with permission of copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.